

SELÇUK ŞİRİN

—
Araştırma
İnceleme
—

YA ADALET YA SEFALET

DAHA YAŞANIR BİR TÜRKİYE İÇİN:
7 MESELE • 7 REÇETE

Prof. Dr. Selçuk Şirin, New York Üniversitesi'nde (NYU) çocuk gelişim ve istatistik dersleri vermekte, eğitimden gelişime geniş bir alanda araştırmalar yapmaktadır. İlkokula Yiğitkonağı köyünde başlamış ve liseyi Göle'de bitirmiştir. ODTÜ'den lisans, SUNY'den yüksek lisans ve Boston College'dan doktora derecesi alan Şirin, 100'ü aşkın bilimsel yayına imza atmıştır. Boston College ve NYU'dan Öğretim Üyesi Mükemmeliyet Ödülü, ABD Çocuk Gelişimi Vakfı'ndan Araştırmacı Ödülü, dünyadaki en büyük eğitim araştırmacılar derneği AERA'dan Araştırma Büyük Ödülü ve geliştirdiği projelerle Jacobs Vakfı'ndan 2018 Sosyal Girişimcilik Ödülü almıştır. Selçuk Şirin 2015 yılında ABD Bilimler Akademisi Çocuk, Ergen ve Aile Komisyonu'na seçilmiştir. 2014-2018 yılları arasında *Hürriyet'* te haftalık köşe yazıları yazan Selçuk Şirin'in *Yol Ayrımındaki Türkiye: Ya Özgürlük Ya Sefalet, Bir Türkiye Haya-li, Yetişin Çocuklar: Bebeklikten Ergenliğe Çocuk Yetiştirme Kılavuzu ve Yetişin Gençler: Ergenlikten Yetişkinliğe Geçiş Kılavuzu* adlı dört Türkçe kitabı, *Muslim American Youth: Understanding Hyphenated Selves Through Multiple Methods* adlı bir İngilizce kitabı, okulöncesi çocukları için *Selçuk Şirin Okul Öncesi Seti*, ilkokul çocukları için sınıflara göre hazırlanmış *Şirin Proje Seti* ve yeni doğan çocuklar için özel olarak hazırlanmış bebek kitapları bulunmaktadır. Selçuk Şirin, aynı zamanda Türkiye'de 1 milyon çocuğun ilk kitaplığını kurmak amacıyla bir sosyal girişim olarak başlatılan 1 Milyon Kitap Projesi'ni yürütmektedir.

Kişisel sayfa: <http://selcuksirin.com>

Akademik sayfa (İngilizce): http://steinhardt.nyu.edu/faculty/Selcuk_Sirin

Instagram: selcuksirin

Twitter: Selcuksirin

Facebook: selcuksirin

YouTube: SelçukŞirin

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Yol Ayrımındaki Türkiye

Bir Türkiye Hayali

Yetişin Çocuklar

şirin Proje Seti 2-3-4-5 (Doğan Çocuk)

Yetişin Gençler

Selçuk şirin Okul Öncesi Seti (Doğan Çocuk)

YA ADALET YA SEFALET

Daha Yaşanır Bir Türkiye İçin: 7 Mesele 7 Reçete

Yazan: Prof. Dr. Selçuk şirin

Editör: Sema Çubukçu

Yayın hakları: © 2023 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.ř.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Ocak 2023 / ISBN 978-625-8215-98-4

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Nazlı Gülenç

Sayfa uygulama: Gökçen Yanlı

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.ř.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.ř.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ya Adalet Ya Sefalet
Daha Yaşanır Bir Türkiye İçin:
7 Mesele 7 Reçete

Prof. Dr. Selçuk Şirin
New York Üniversitesi

İçindekiler

Teşekkür.....	11
Önsöz.....	13

Birinci bölüm / Türkiye'nin ikinci yüzyılı: Ya adalet

ya sefalet.....	17
İki Türkiye!.....	24
Türkiye'nin tarihi yol ayrımı	26
Eski gündem: Orta gelir tuzağı!.....	28
Orta gelir tuzağından nasıl kurtuldular?	30
Yapısal reformlar neden gündemden düştü?	31
Yapısal reformlara en iyi örnek, Cumhuriyet reformlarıdır!	33
Ya adalet ya sefalet!.....	35

İkinci bölüm / İstihdam: İşsizlik kader olamaz..... 39

En kıymetli doğal kaynağımız!	43
Türkiye'nin istihdam karnesi	52
İstihdam oranı	55
Ortalamaların gizlediği gerçek: Kadının adı yok!.....	56
Demografik avantajı ne kadar kullanabiliyoruz?	58
Çözüm: İstihdam odaklı kalkınma planı!.....	61

Üçüncü bölüm / Barınma: İnşaat çok ev yok..... 65

Düzensiz göç, plansız kentleşme	69
Kentsiz kimlikler, kimliksiz kentler	71
Dış göçün konut krizindeki rolü nedir?	72
Bir rant hikâyesi.....	75
Türkiye'nin barınma karnesi.....	84
Çözüm: Planlı kentleşme!.....	86

Dördüncü bölüm / Sağlık: Güzel başlamış bir hikâye	97
Türkiye'nin sağlıktaki başarısının sırrı nedir?	99
Türkiye'nin sağlık karnesi.....	109
Sağlıkta şiddet ve itibarsızlaştırma kampanyası.....	118
Çözüm: Daha önce yaptık, yine yaparız!.....	121
Beşinci bölüm / Eğitim: 1 numaralı yapısal reform	129
Eğitim şart ama.....	132
Türkiye'nin eğitim karnesi.....	138
Eğitimde müdahale etmemiz gereken üç alan.....	139
Çözüm: Eğitimde atılması gereken 7 adım!	142
Altıncı bölüm / Çevre: Asfaltın altında kumsal var	153
Neden çevreyi dert etmiyoruz?	156
Artvinliler ekonomiden anlıyor!	158
Türkiye'nin çevre karnesi.....	165
Çözüm: Yeşil dönüşüm!	168
Yedinci bölüm / Toplumsal güven: Karpuz gibi ortadan ikiye ayrılmış bir ülke	181
Cinsiyete dayalı ayrımcılık.....	186
Bölgeye dayalı ayrımcılık.....	187
Dine ve mezhebe dayalı ayrımcılık.....	188
Türkiye'nin toplumsal güven karnesi	190
Çözüm: Güven köprüsü!	194
Sekizinci bölüm / Mutluluk ve huzur: Ağzımızın tadı kaçtı	201
Mutlu olmak mı, yaşam memnuniyeti mi?	204
Türkiye'nin mutluluk ve huzur karnesi.....	209
Çözüm: Ya hep beraber ya hiçbirimiz!	215
Sonsöz.....	221
Kaynakça	223

*Daha yaşanır bir Türkiye için
adalet talep eden, bedel ödeyen herkese...*

Teşekkür

Şimdiye kadar iki ayrı dilde pek çok kitap yazdım. Her kitabı yazarken zorlandığım dönemler tabii ki oldu ama daha evvel yazdığım hiçbir kitap beni bu kadar yormadı. Birazdan göreceğiniz gibi bu kitapta birbirinden bağımsız 8 ayrı bölüm, 7 farklı konu var. Ekonomiden girip bireysel mutluluktan çıkıyoruz, arada barınma krizine, sağlık, eğitim, çevre ve toplumsal güven bölümlerine uğruyoruz. Her bölüme hakkını vermek için, bir doktora öğrencisinin teze hazırlanırken yaşadığı o telaşı yaşadım. Ya kritik bir kaynağı atlısam, ya önemli bir kuramsal çerçeveyi yanlış yorumlarsam? Kitabın yazım sürecinin diğer kitaplarımın iki, hatta üç katı zamanı alması bu yüzden.

Kitapta yer alan 7 meselenin her birinde hem sorunları ortaya koymak hem de çözüm yolları sunmak için önce sıkı bir literatür taraması yaptık. Ardından da her bölümü yazmadan önce ve yazdıktan sonra o alandaki uzmanlara hem yazılı hem de sözlü olarak danıştım. Gelen öneriler doğrultusunda kitap onlarca farklı versiyondan geçerek elinizdeki son şeklini buldu. O nedenle bölüm sırasıyla beni uzmanlıklarıyla destekleyen, önerdikleri kaynaklarla, paylaştıkları raporlarla ve en önemlisi de dostça uyarılarıyla yönlendiren meslektaşlarım olmasa bu kitap yazılmazdı. Hepsini tek tek anmak ve şükran duygularımı paylaşmak isterim. Prof. Dr. Can Erbil onlarca noktada bilgi, belge ve düzeltide bulundu. Prof. Dr. Ümit Özlale makro düzeyde pek çok veriyi bizimle paylaşmakla kalmadı, özellikle barınma krizi konusunda yaratıcı çözümlerini de bizden esirgemedi. Prof. Dr. Veysel Ulusoy kitabı baştan sona okuyup özellikle ekonomik gidişat bölü-

münde son derece faydalı uyarılarda bulundu. Dr. Buğra Gökçe Barınma bölümünde önemli uyarılarda bulundu. Prof. Dr. Güven Sak özellikle çevre ve yeşil dönüşüm konularında ana ilham kaynağı oldu. Prof. Dr. Kayıhan Pala Sağlık bölümünü baştan sona okuyarak kritik geri dönüşler yaptı. Pediatrist Dr. Nazlı Gülenç hem kitabı baştan sona okudu hem de Sağlık bölümüne dair bilgi ve belge paylaştı. Gazeteci arkadaşımız Uğur Koç ile derin yoksulluk konusunu ülkemizde gündeme taşıyan Hacer Foggo, kitapta okuduğunuz hikâyelerin bulunmasında ve yoksulluğun derinliğinin altının çizilmesinde etkili oldu. Son olarak Prof. Dr. Tülin Erdem, her bölümü tek tek okuyup oldukça kıymetli sistematik uyarılarda bulundu, bana devam etmek ve daha derine dalmak için cesaret verdi.

Hiçbir kitap tek başına yazılmıyor. Elinizdeki kitap koca bir ekibin ortak çabası sonucu size ulaştı. Ekibin patronu da her zaman olduğu gibi sevgili eski öğrencim, kendisi de artık başarılı bir yazar olan Orhan Murat Bahtiyar'dı. Dr. Ceylan Özdem-Mertens bu kitabın her bölümü bittiğinde ilk okuyan kişi oldu. Kapak tasarım sürecinde değerli dostlarım Serdar İlhan ve Dr. Nazlı Gülenç desteklerini esirgemedi. Her zaman olduğu gibi kitabı sizin elinizdeki haline sevgili editörümüz Sema Çubukçu getirdi. Son olarak Doğan Kitap'ın Yayın Direktörü sevgili dostum Cem Erciyes teslimi defalarca geciken bu kitabın yayımlanması için her aşamada sabırla bana yeniden başlama fırsatı verdi. Ben projeden umudu kestiğim dönemlerde, cesareti bu dört arkadaş verdi. Orhan, Ceylan, Sema ve Cem teşekkür ediyorum.

Daha iyi bir ortak gelecek umuduyla, iyi okumalar dilerim.
Kitap artık sizin!

Önsöz

Ne olacak bu memleketin hali?

Türkiye yakın tarihin en derin buhranlarından birini yaşıyor. Enflasyon, işsizlik, kira ve ev sıkıntısı insanların hayatını zehir ediyor. Bunlar yetmiyormuş gibi pandemiyle gelen sağlık krizi, doktorlara yönelik şiddet, tarihi ve doğal zenginliklere yönelik hoyratça saldırılar her gün ayrı bir skandal olarak gündemimizde. Eğitime ise hiç girmiyorum, zira sınav skandallarından gelecekte umudu kesmiş gençlere o alan zaten yıllardır kanayan derin bir yara. Bu tabloya bakınca ben de herkes gibi endişeleniyorum.

Ülkem için, sevdiğim için, geleceğimiz için endişeleniyorum: Ne olacak bu memleketin hali?

Eskiden siyasetle ilgilenenler ve aydınlar sorardı bu soruyu, ne olacak memleketin hali? Artık bu soruyu herkes soruyor. Bizim köydeki sofralardan New York'taki barlara, televizyonlardaki tartışma programlarından üniversitelerdeki panellere kadar son yıllarda nereye gitsem hep aynı soruyu duyuyorum. Eskiden oturduğumda hayatın çok farklı noktalarında kendilerine özgü dertleri olan, işleri güçleri, kişilikleri farklı insanlarla doğal olarak birbirinden renkli sohbetlere girerdim. Kimiyle edebiyat, kimiyle çocuklar, kimiyle de dünyadaki yeni trendler üzerine muhabbet ederdim. Son yıllarda bir şey değişti. Artık sohbete nereden başlarsak başlayalım konu dönüp dolaşıp o soruya geliyor: Ne olacak bu memleketin hali? Türkiye tam da

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi, evlatlarına kendisinden başka bir şeyle meşgul olmak imkânı vermiyor.

Madem başka bir şeye odaklanamıyoruz o halde oturup hakkıyla memleketin dertlerine odaklanalım. Bu kitap işte bu çabanın sonucu olarak yazıldı. Eğer siz de benim gibi ülkenin gidişatını dert ediyorsanız bu kitap sizin için yazıldı! Amacım ülkeyi dert edenlerin derdine ortak olmak, onlarla yeni bir yol bulmak.

Türkiye'nin sorunlarının çok ve derin olması bu sorunların çözülemez olduğu anlamına gelmiyor. Bu kitapta incelediğim Türkiye'nin sorunları arasında çözülemeyecek hiçbir derdimiz yok. Öyle olduğunu görsem zaten oturup bu kitabı yazmazdım. Kitabı okudukça siz de bana hak vereceksiniz, ki yaşadığımız sorunların sebebi coğrafya ya da kader değil. Buraya bilerek, isteyerek, tercih ederek geldik. Buradan kurtuluşun formülü de aynı. Bu karanlıktan, daha çok bilerek, daha çok isteyerek ve daha doğru tercihlerde bulunarak çıkacağız. Yeter ki yola çıkma irademiz olsun. Mevlânâ'nın dediği gibi, *yola çık, yol görünüür*.

7 mesele

Türkiye'nin çözmesi gereken çok derdi var. Bu dertleri sistematik bir şekilde ele almak için başta OECD, Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası olmak üzere pek çok kalkınma örgütünün kullandığı çoklu refah göstergelerini inceledim. Bir ülkenin iyi oluş (*wellbeing*) halini anlamak (ve değiştirmek!) için ekonomik göstergelerin yanı sıra sosyal ve kültürel göstergelere de bakılıyor artık. BM bu göstergeleri üç başlık altında topluyor, OECD ise 11 farklı gösterge kullanıyor. IMF daha ziyade ekonomik göstergelere odaklanıyor. Bu yaklaşımları tek tek inceledim Türkiye'nin önümüzdeki dönemde çözmesi gereken sorunları 7 başlık altında toplamak mümkün. Bu sorunların her biri önemli ama kolaylık olsun diye ben Maslow'un ihtiyaçlar piramidine göre kitapta şu sırayı tercih ettim: istihdam, barınma, sağlık, eğitim, çevre, toplumsal güven ve yaşam kalitesi.

Siz kitabı okumaya istediğiniz bölümden başlayabilirsiniz. Konular birbiriyle ilintili ama her bölüm bağımsız okumayı da mümkün kılacak şekilde hazırlandı.

Her bölüm önce o meseleyi niçin dert etmemiz gerektiği sorusuna yanıt veriyor. Ardından da o meseleye dair temel verileri iki başlık altında sunuyor. İlk olarak verileri dünyayla kıyaslayarak inceleyeceğiz. Global bir ortamda yaşıyoruz, dolayısıyla önemli olan dünyada nerede durduğumuz. Ancak bu yetmiyor, aynı zamanda kendi geçmişimize göre nereden nereye geldiğimize de bakmamız gerekiyor. Dolayısıyla hem uluslararası karşılaştırmalı hem de tarihsel trend verilerine ulaşabileceksiniz.

Ancak istatistiki verilerin insanı konudan uzaklaştıran bir özelliği var. İnsanlar bir süre sonra sayılara karşı duyarsızlaşıyor. O nedenle verileri ayrıntılı sunmadan önce her bölümde “Yaşayan Anlatsın” altbaşlığı altında gerçek insanların tanıklıklarına da yer veriyorum bu kitapta. Yaşayan anlatsın ki derdin boyutunu daha iyi anlayalım. Yaşar Kemal’in gazeteciliği ve özellikle röportajları pek bilinmez ama fırsatınız olursa arayıp bulun lütfen. Bir dönem ülke sorunları derinlemesine söyleşilerle anlatılırdı. Bu geleneğin genç temsilcileri az da olsa var. Bu kitapta onların da emeği var. Aynı şekilde, son zamanlarda sokak röportajı yapan gazeteci arkadaşların da sorunların anlaşılmasında ciddi bir katkısı oldu. Onların sayesinde öğrendik ki yaşayan, sorunu en iyi anlayandır.

Bu kitabın asıl amacı, sorunlara çözüm bulmak için bir diyalog başlatmak. O nedenle, her bölümün sonunu çözüm önerilerine ayırdım. Bu reform önerilerini geliştirirken o konuya vâkif uzmanlardan ve literatürden istifade ettim. Her alanda o alanın ehli olan kişilerle iletişime geçmekle kalmadım, aynı zamanda o alanda yazılmış raporları ve makaleleri de inceledim. Bütün bu çabada önceliği şu iki soruya verdim:

- Geçmişte Türkiye bu sorunu nasıl çözdü?
- Dünyada bize benzeyen ülkeler bu sorunu nasıl çözdü?

Tarihimizde bugün yolumuzu aydınlatacak iyi bir örnek varsa,

o örneği araştırıp yeniden gündeme getirdim. Eğitimde Köy Enstitüleri modeli, barınma sorununda TOKİ'nin ilk dönemi, sağlık alanında üç basamaklı sevk zinciri işte böyle gündeme geldi. Ancak yaşadığımız sorunların pek çoğu global meseleler. Çevre global bir mesele. Huzur ve mutluluk her yerde giderek öne çıkan bir sorun. O nedenle temel sorunlarımıza çözüm ararken dünyadan iyi uygulamaları da bizim çözüm setine aldım. Eğitim bölümünde modüler sınıf düzeni, Barınma bölümünde ek konut vergisi, çevre konusunda yeşil dönüşüm teşvik sistemi böyle ortaya çıktı.

Hazırsak başlayalım, yol uzun...

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN İKİNCİ YÜZYILI:
YA ADALET YA SEFALET

“

2023'e girdiğimizde Türkiye'de kişi başı gelir 25 bin doları aşmış, Türkiye nihayet dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girmişti. 7 Haziran 2015'te bütün partilerin üzerinde uzlaştığı yapısal reformlar gerçekleşmiş ve Türkiye bu yüzyılda orta gelir tuzağını aşan son ülke olarak tarihe geçmişti. İşsizlik ve enflasyon tek haneye inmiş, barınma sorunu İstanbul dışında oluşturulan yeni ekonomik çekim merkezleri sayesinde uzun vadeli bir çözüme kavuşturulmuş, tersine beyin göçü sayesinde ülkenin her yanında eğitimden sağlığa, turizmden tarıma katma değeri yüksek üretim merkezleri oluşturulmuştu. 23 Nisan 2023 tarihli *The Guardian*'da o bildik manşet vardı: *Crazy Turks did it again!* Çılgın Türkler bir kere daha başarmıştı! Türkiye ikinci yüzyılında Latin Amerika'dan Orta Asya'ya sefalet içinde yaşayan mazlum ülkelere bu sefer ekonomik kurtuluş için ilham kaynağı olmuştu...

”

Bu tablo, 10 yıl evvel Türkiye'nin önündeki en gerçekçi seçenektir. Öyle olduğu için de devlet kayıtlarına “2023 vizyonu” olarak geçti.

Bugün nerede olduğumuzu biliyorsunuz.

Çok değil 10 yıl evvel ilk 10 ekonomi hedefine koşan ülke, bugün ilk 20 arasında kalmak için muhasebe oyunları yapar oldu. Kişi başı milli gelir üçte bir oranında azaldı. İşsizlik iki haneyi, enflasyon üç haneyi gördü. Eğitimde ilk 40 ülke arasında yokuz artık. Sağlıkta mirası tüketmek üzereyiz, buna ek olarak barınma krizi de kapıda. Ülkenin her yanında günü kurtarmak için çevre, doğa ve tarihi varlıklar heba ediliyor. En önemli insan sermayesi

varlığımız olan gençler, kıt kaynaklarla yetiştirdiğimiz doktorlar, mühendisler, girişimciler ya sistemin dışına atılıyor ya da başka ülkelere gitmenin yolunu arıyor. Son yıllarda yapılan tüm saha çalışmalarının gösterdiği gibi, ülke iyiye gitmiyor.

Peki ne oldu da 2023 rüyası bir kâbusa dönüştü? Ne oldu da ilk 10 ekonomi hedefiyle çıktığımız bu yolda en derin sefaletin yaşandığı ülkeler ligine düştük?

Bu sorulara yanıt vermeden yaşadığımız hiçbir sorunu çözmemiz olası değil. Buraya nasıl geldiğimizi anlamadan, buradan çıkış yolunu bulamayacağız. O nedenle gelin, “Nasıl bu duruma geldik?” sorusuna hep birlikte yanıt arayalım.

Öncelikle bir noktanın altını çizeyim. Türkiye içinde bulunduğu krize, bir tercihin sonucunda geldi. 2013’te verileri okuyabilen herkes aynı uyarıyı yapıyordu: Türkiye girdiği yolu değiştirmezse o yolun sonu derin bir sefalet olacaktı. O dönemde orta gelir tuzağına düşmüş olan Türkiye’nin kurtuluş reçetesinin yapısal reformlar olduğu herkes tarafından kabul ediliyordu. Nitekim o verilerin ışığında girilen 7 Haziran 2015 seçimlerinde halk sandığa bu reçeteyi oylamak için girdi ve desteğini reformlar lehine verdi.

Türkiye’nin hafızası çok yorgun, o nedenle her şeyi unutuyoruz.

Dönüp 7 Haziran 2015 seçim öncesindeki tartışmalara bakarsanız hükümet kanadından muhalefetin her rengine tüm siyasi aktörlerin o seçime ekonomik gidişatı tartışarak girdiğini görürsünüz. Türkiye bir daha o tarihten sonra ülkenin gerçek sorunlarını siyasi gündemin ana öznesi yapmadı; aslında yapamadı. 7 Haziran’da açılan pencere, 1 Kasım 2015 erken ya da bilinen ifadeyle “hemen” seçimiyle kapatıldı.

Şimdi gelin sözünü ettiğim kırılmanın izlerini verilerle sürelim. Türkiye’nin son 20 yılına hızlıca bakalım. Bu yüzyıldaki kalkınma maceramızı incelediğimizde görüyoruz ki ortada iki farklı dönem var. İlk dönem 2002 krizi sonrası yapılan reformların etkisiyle gelen hızlı kalkınma dönemi, ikincisi ise 2015 sonrası ortaya çıkan büyük çöküş dönemi. Bu iki dönemi ortaya çıkaran süreçleri çok iyi anlamak, iki dönem arasındaki kırılmayı çok iyi kavramak zorundayız. Bugünün kodları oralarda yatıyor. Analize temel ekonomik verilerle başlayalım. Bir ülkenin ekonomik gidişatını

anlamak için önce ekonomik büyüklük ve kişi başı gelire, sonra dünya ekonomisinden alınan paya ve son olarak da gelir adaletine bakmak gerekiyor. Tek tek bu dört veriye bakınca her birinde yukarıda sözünü ettiğimiz iki dönemin izlerini bulmak mümkün.

Ekonomik büyüklük toplam üretim ve hizmet kapasitesiyle yani Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ile ölçülüyor. Türkiye, bugün her ne kadar teknik olarak ilk 20'nin içinde olmasa da ekonomik büyüklükte modern ölçümlerin yapıldığı 1960'tan bu yana hep ilk 20 ülke arasında olduğu için G20 denilen elit ülkeler grubunda yer alıyor. 1980'li yıllardan 2002 krizine kadar olan dönemde, arada iniş çıkışlar olmakla birlikte, Türkiye ilk 15-16 ülke arasında yer alıyordu. 2013 dolayında bazı ölçümlerde ekonomik büyüklükte zirveyi görekerek 12.-13. sıraya geliyoruz ve işte o nedenle de 2023 vizyonunda yer alan ilk 10'a girme niyetini gayet gerçekçi bir hedef olarak ortaya koyuyoruz.

Ancak ne oluyorsa 2013 sonrası 10 yıllık dönemde oluyor; birbiri ardına alınan kararlarla Türkiye ekonomisi büyüklük bakımından diğer ülkelere göre önce duraksıyor, sonra da gerilemeye başlıyor. Bugün geldiğimiz nokta itibarıyla IMF ve Dünya Bankası ölçümlerinde ilk 20 ülke arasında değiliz artık! Eğer bu gidişatı değiştirmezsek o çok övündüğümüz ve bir dönem başkanlığını yaptığımız G20 üyeliğimizin ekonomik dayanağı da ortadan kalkmış olacak.

Yukarıdaki veriler toplam milli gelire dayanıyor. Bizim gibi nüfusu büyük bir ülke için bu veriler gerçeğin sadece bir tarafını gösteriyor. Nüfus arttıkça haliyle üretim de göreceli olarak artıyor. Öyle olduğu için de bu sıralamalarda nüfusu çok olan ülkeler, örneğin Çin ve Hindistan en üst basamaklarda görünüyor. Aynı şekilde, nüfusu az olduğu halde çok üreten ülkeler ekonomik büyüklük sıralamasında öne çıkmıyor. Mesela, Norveç 5 milyon kişiyle, İsrail 10 milyon kişiyle Türkiye'nin yarısından daha çok kazanıyor ama bu sıralamalarda yer almıyorlar. O nedenle bir ülkede yaşayan insanların gerçek refah seviyesini anlamak için toplam ekonomik büyüklük yerine kişi başı milli gelire de bakmamız gerekiyor.

Aslında kişi başı milli gelir verisini biz çok iyi biliyoruz, zira Türkiye'de bir dönem yöneticilerin en çok tercih ettiği ekonomik göstergelerin başında geliyordu. Meydanlarda ve televizyonlarda

Şimdi umutsuzluğa teslim olma zamanı değil!

Bizi buraya ne coğrafya ne de “kader” getirdi. Bizi buraya geçmişteki tercihlerimiz getirdi. Şimdi Türkiye’nin önünde bir yol ayrımı var. Ya sefalette ısrar edeceğiz ya da yeni bir hikâye yazmak için yola çıkacağız. Tercih bizim.

Hem iyi bir araştırmacı hem de en karmaşık meseleleri herkese anlatabilecek kadar güçlü bir yazar olan Selçuk Şirin, “Ümitsiz olsam iki yılımı bu kitaba vermezdim” diyor. Şirin bu çalışmasında, Türkiye’nin acilen çözülmesi gereken 7 temel meselesini verilerle ve yaşanmış gerçek insan hikâyeleriyle ortaya koyuyor, her bir soruna tarihimizden ve dünyadan iyi örneklerle somut çözümler sunuyor.

Okudukça Türkiye’ye bakışınız değişecek, kendinizi daha umutlu ve güçlü hissedeceksiniz. Çünkü değişim ümit etmekle başlar.

Değerli dostum Selçuk Şirin, akademik çalışmalarını kitleye yayma ve daha iyi bir eğitimle, saygın, adaleli bir toplum yapısına ulaşma yolunda hayran olunacak kadar büyük bir çaba gösteriyor. Bu değerli kitapla bu duyarlılığını bir kez daha taçlandırıyor.

Zülfü Livaneli

Selçuk Şirin benim doktora yıllarımdan okul arkadaşım. Yıllar içindeilmekilmek işlediği üst düzey akademik kariyerini, toplumu eğitmeye adanmış kitaplarıyla zirveye taşıyor. Bu kitap Türkiye’nin daha saygın bir noktaya ulaşması için önemli ipuçları taşıyor. Okunması ve içindeki bilgilerin özümsemesi dileğiyle.

Prof. Dr. Özgür Demirtaş / Sabancı Üniversitesi

Selçuk Hoca’nın yalın kaleminden hepimize kılavuz niteliğinde; rakamlar, bilimsel kaynaklar ve yaşayanların kendi tecrübeleri ile bezenmiş harika bir eser. Selçuk Hoca’ya uzun ömür, tükenmez özgür bir kalem; bizlere de iyi okumalar ve uygulamalar dilerim.

Doç. Dr. Canan Dağdeviren / Massachusetts Institute of Technology (MIT)

